

- системну взаємодію всіх структурних підрозділів навчального закладу щодо виховного впливу на студентство;

- гуманізація та гуманітаризація навчально-виховної роботи.

Отже, проблема виховання особистості студента-юриста постає як складна, багаторівнева і багатоаспектна. Її реалізація значною мірою впливає на розбудову громадянського суспільства. Від рівня фахової підготовки та загальної культури юристів залежить ефективне функціонування механізму правової держави і правова грамотність та активність пересічних громадян. Освітнянський простір вищого навчального закладу в цьому контексті є оптимальним виховним середовищем формування активної громадянської позиції майбутнього юриста.

Список літератури: 1. Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття. – К.: Либідь, 1994. 2. Березіна В. Виховання в сучасному вузі: нові підходи // Вища освіта сьогодні. – 2002, № 11. 3. Гарифуллина Р. Этический идеал как ценностно-нормативная основа духовно-нравственного воспитания // Альма матер (вестник высшей школы). – 2006, № 6. 4. Кропачева Н. Опыт воспитания социальной активности студентов // Высшее образование в России. – 2007, № 7.

*Бакуменко О.О.
м. Харків, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Концепт громадянського суспільства є надзвичайно популярним в сучасній суспільно-політичній науці. Ним із задоволенням оперують політологи, соціологи, історики, економісти і публіцисти, як стверджуючи, так і спростовуючи існування його інститутів в сучасній Україні і Росії. Актуальність цього питання підтримується тим, що в нашій державі продовжуються демократизаційні процеси. Демократія ж передбачає існування розвинутого громадянського суспільства – середовища повноправних, політично і юридично свідомих, суспільно активних громадян та їх асоціацій, що спільно і в тій чи іншій мірі незалежно від державних інститутів вирішують актуальні проблеми громадянського буття.

Слід зауважити, що в сучасній політичній науці немає загальноприйнятого визначення терміну «Громадянське суспільство». Його трактують по-різному – від досить широкого змісту як суспільства цивілізованого на відміну від варварського [1]. До досить звуженого – як сфери міжасоціативних зв'язків груп індивідів незалежних від держави [2]. Так само різняться погляди вчених і щодо темпоральної та політичної детермінованості цього явища. Деякі вважають, що громадянське суспільство не може взагалі існувати поза межами демократії, а отже говорити про його елементи в авторитарному або перехідному режимі є недоречним. Існують твердження, що громадянське суспільство було всього-лише регулятивною нормою часів буржуазних революцій, а сформувалось лише в епоху ранньо-індустріального етапу, щоб вже на початку ХХ ст. перетворитись на масове суспільство і зникнути. Інші говорять про те, що громадянське суспільство що було продуктом нового часу існує і досі але в демократичних суспільствах. Треті вважають що це лише суспільний ідеал, котрий ніколи не було втілено. Четверті намагаються розглядати феномен громадянського суспільства в повному від-

риві від інституту держави [3]. Існує й точка зору що проявами громадянського суспільства можна вважати будь які прояви самодіяльності і самоорганізації економічно незалежних громадян [4]. Варіативність уявлень про громадянське суспільство багато в чому визначається цілим рядом причин, зокрема – багатоаспектність самого феномена, різні наукові підходи, течії та школи, не відповідність ідеалу громадянського суспільства з реально існуючими його виразами. За зауваженням І.І. Кального «є громадянське суспільство ідеал – і є реальність» [3, с. 58]. Нам здається, що в кожному конкретному суспільстві ті чи інші елементи громадянського суспільства набувають своїх особливостей в залежності від національно-історичної специфіки і різного ступеню зрілості. Серед базових принципів громадянського суспільства всі дослідники так чи інакше говорять про індивідуальні свободи, саморегулювання, плюралізм, самоорганізацію громадян, високий рівень розвитку добровільних асоціацій, об'єднань тощо.

Говорячи про Україну слід зауважити ряд якісних рис, що безпосередньо вплинули на формування елементів громадянського суспільства на її теренах. Насамперед це досить довгий період бездержавності, коли українська нація не мала можливості самовиразу, а отже формування елементів громадянського суспільства відбувалось в правовому і культурному полі тих держав у складі яких знаходились українські землі. Так якщо говорити про період формування громадянського суспільства в ХІХ ст., кидається в око, що процеси формування громадянського суспільства в західних і східних регіонах України йшли неоднаковим шляхом. Так більша частина українських земель знаходилась в складі Російської імперії. Авторитарна держава давала лише обмежену можливість суспільної самодіяльності. Більшість дослідників сходиться на тому, що лише після реформ 1860-х рр. прогресивна громадськість отримала можливість самоорганізації і публічної діяльності зокрема в межах органів земського і міського самоврядування. В цей же час зростає кількість добровільних товариств, кооперативів і інших не політичних об'єднань, що могли б слугувати ядром громадянського суспільства. Але вся самодіяльність контролювалась владними інстанціями. Українські ж землі у складі Австро-Угорщини розвивались в рамках більш розвинутого буржуазного ладу і мали більше змоги для самореалізації громадян. Звісно це не стосувалось національного питання. Радянський період історії України теж мало сприяв розвитку громадських ініціатив. Тобто вони вітались і підтримувались, але лише в чітко обмежених ідеологічних рамках необхідних існуючому режимові. Разом з перебудовою починається новий розквіт громадянської активності, одночасно з початком підприємництва та політичного плюралізму. Із здобуттям незалежності ми отримуємо новий шанс побудови громадянського ладу. Лише свідомий, толерантний, активний громадянин є корисним своєму суспільству. Постає питання що вже зроблено і що має зробити наше суспільство щоб відповідати критеріям громадянськості?

Однією з основних умов розвитку громадянського суспільства є певне правове забезпечення гарантій людини на вільну громадську діяльність. Без такого правового забезпечення людина не буде захищена від свавілля владних інституцій. Конституційний процес сучасної України все ще не завершеним. Ст. 15 Конституції стверджує, що «суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності», гарантує «свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією та законами України». Враховуючи наявність ст. 34 та 35, які гарантують громадянам право на свободу слова та думки, поглядів та переконань та ст. 36 що декларує право об'єднання в партії, можна нібито зробити висновок щодо наявності твердого правового підґрунтя для функціонування у нас плюралістичного громадянського суспільства. Але на практиці цього виявляється недостатнім. Певну роль тут грають залишки

підданської політичної культури, що передбачає пасивне очікування отримання демократії «згори», від «добрих володарів». Звідси витікає ще одна умова – готовність населення до прийняття начал громадянськості. Проблема українського соціуму в тому, що разом з російським він протягом досить довгого часу звик до впровадження різних інновацій «згори». Іншими словами, якщо в західній Європі процес побудови демократії йшов від суспільства до держави, то у нас навпаки держава надавала (або не надавала) індивідам права на самоорганізацію (згадаємо знову ж таки реформи 1860-х–70-х рр). І хоча останнім часом політичні події того ж Майдану 2004 р. та інших акцій громадської активності нібито свідчать про підвищення інтересу громадян до розвитку своєї держави, слід не забувати про такі явища сучасного життя, як наприклад, використання адмінресурсу або навпаки фінансового заохочення для здійснення «масових громадянських дій». Така «масовість» формує в індивіда відразу до реальної самодіяльності і підштовхує до громадянського абсентеїзму і соціальної апатії. Іноді ми також можемо спостерігати «замовне» збурення тих чи інших проблем з-за кордону. Це теж варіант підміни реальних громадських ініціатив.

Умовою існування громадянського суспільства є також і ринкова економіка, котра останнім часом розвивається більш-менш динамічно. Але ринкові відносини породили й певну проблему, що полягає в досить глибокому розмежуванні між багатими й бідними. Збереження цієї прірви, відсутність динамічно розвинутого середнього класу, котрий є потенційною основою громадянського суспільства, призводить до уповільнення цивілізаційних процесів.

Створення правової бази та ринкових відносин зробило можливим і виникнення основних інститутів громадянського суспільства в тому числі громадських об'єднань різного типу, приватних освітніх установ, ЗМІ та інш. Слід зауважити, що з моменту здобуття незалежності Україна отримала суттєвий досвід створення і поліпшення якості різноманітних спілок, об'єднань, фондів, що входять до сектору недержавних організацій (НДО). Ще на 1999 р. було зареєстровано близько 30000 громадських об'єднань [2, с. 476]. Рівень зростання кількості таких організацій свідчив про підвищення рівня громадянської самосвідомості. Найбільшу частину з цих об'єднань складають різноманітні благодійні фонди та організації, на другому місці жіночі об'єднання, далі ідуть культурно-освітні та мистецькі організації, об'єднання за національною ознакою, молодіжні, правозахисні, природоохоронні групи. За даними на 2009 р. кількість таких організацій зросла майже у 3 рази [5]. Набагато важливішим показником ніж кількість об'єднань є ступінь громадської залученості до них. За даними фонду «Демократичних ініціатив» цей ступінь складає менш 20% населення [2, с. 480]. Хоча більшість респондентів в цілому схвально оцінюють їх значення в побудові демократії та громадянського суспільства. Таким чином певний резерв зростання громадського сектора в нас є. Засоби масової інформації, які мають обслуговувати громадські потреби та інтереси, формувати та висловлювати громадську думку, в нашій країні на жаль самі потребують захисту. Причому тиск на них відбувається по двох векторах – з одного боку держава, з іншого – могутні приватні структури, які де шляхом шантажу, фінансового гніту, де фінансового заохочення маніпулюють ЗМІ. Це звужує публічну сферу, позбавляє нас об'єктивної інформації. Особливо чітко продемонстрували це наші вибори останніх років. Органи місцевого самоврядування України є сферою самореалізації громадян у вирішенні громадських справ. Але вони як завжди, протягом останніх півтора сторіч, є владою без сили. Недостатнє фінансування, державний контроль, по-суті зводять їх громадські функції лише до господарчих питань. Щоправда вони здійснюють функцію політичного рекрутування, даючи змогу висунутися найактивнішим представникам соціуму.

Однією з заporук функціонування громадянського суспільства є консенсус базових цінностей між основними ідеологіями, суспільно-політичними течіями та групами населення. Населення України залишається поділеним за територіально-етнічною ознакою з чітко вираженими політичними та соціальними розбіжностями в симпатіях та менталітеті. Це все заважає побудові дійсно дієвого громадянського суспільства. Так само існує проблема і з передачею суспільних настроїв, вимог від народу до влади та контроль за їх виконанням, завдяки чому конфлікти мають вирішуватись цивілізованим шляхом. До основних завдань побудови громадянського суспільства на Україні деякі вчені відносять й такі напрямки як необхідність роздержавлення різних сфер суспільного життя, вдосконалення механізмів зворотного зв'язку між суспільством і владою, формування нового типу політичної культури, що передбачає повагу і довіру до судової і правової системи, подолання соціальної апатії та конформізму тощо [6].

Таким чином висновки щодо інституціалізації громадянського суспільства в Україні є доволі неоднозначними. Якщо судити по темпах щорічного зростання кількості зареєстрованих громадських організацій – то можна сказати, що основний його структурний елемент швидко розвивається. Водночас активність цих організацій і рівень їх впливу на людей є явно недостатнім. Вкрай потрібні радикальні зрушення в системі цінностей, у характері відносин між державою та індивідом. Побудова нових структур поступово має привести до виникнення нової культури, а вона, в свою чергу, до вдосконалення і розширення нових громадських структур.

Список літератури: 1. Степанов Ю.С. Константы: словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. – М.: Академический Проект, 2004. – С. 669. 2. Основы демократии: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А. Колодій. – Київ: «АйБи», 2002. – С. 448. 3. Гражданское общество: истоки и современность / науч. ред. И.И. Кальной И.Н. Лопушанский. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – С. 23. 4. Губин Д. Заметки о гражданском обществе / Д. Губин // Нова демократія. – 2007. – № 36. 5. Общественные организации в Украине: статистический бюллетень за 2009 [Електронний ресурс] / <http://kultam.net>. 6. Войтенко Т.О. Гражданское общество в Украине: анализ социального конструирования / Т.О. Войтенко, О.С. Гончарук, Ю.О. Привалов. – К.: СтилоС, 2005. – С. 285.

*Білоконь І.А., Тимців М.М., Гаряєва Г.М.
м. Харків, Україна*

ІНТЕРНЕТ-САЙТ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

У даній статті освітлюється проблема визначення прав на володіння інтернет-сайтом. Інтернет-сайт в статті розглядається як об'єкт авторського права, згідно з законами України. Також описується процедура патентування інтернет-сайту.

Ключові слова: веб-сайт, Інтернет, авторське право, доменне ім'я, правова охорона.

Вступ. Дефініція «веб-сайт» як така в законодавстві відсутня. В наказі Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 року № 327/225 «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади» надано визначення веб-сайту та веб-порталу як певного поєднання технічної та інформаційної складової [1].